

Het publieke belang van politieke partijen

gespreksnotitie voor rondetafelgesprek Tweede Kamer over integriteit in het openbaar bestuur
13 november 2019

Kars Veling

voorzitter van de Evaluatie- en adviescommissie Wet financiering politieke partijen, die in januari 2018 haar rapport uitbracht

Montesquieu schreef in zijn *Over de geest van de wetten* dat een democratie niet kan floreren zonder politieke deugd, “zonder liefde voor de wetten en voor het land, die wil dat het algemeen belang voortdurend voorrang krijgt boven het eigen belang”. In een autocratisch bestuurd land is dat anders, omdat daar de “constant geheven arm van de vorst” alles regelt en bedwingt. Maar wanneer in een democratie “deze deugd verdwijnt, neemt de ambitie haar intrek in de harten die er ontvankelijk voor zijn, en maakt de hebzucht zich meester van iedereen”.¹

In onze tijd zouden we spreken over het belang van het besef van burgerschap.

Politieke partijen vertegenwoordigen een **publiek belang**. Ze fungeren als intermediair tussen samenleving en openbaar bestuur. Ze vervullen drie functies: articuleren van ideeën en wensen, communicatie en mobilisatie, rekrutering en selectie kandidaten bij verkiezingen. Dit publieke belang rechtvaardigt bemoeienis van de overheid. Het steekt nauw, want onafhankelijkheid van partijen is cruciaal voor de democratie. Maar de eis van integriteit moet zeker gesteld worden. Dit geldt niet alleen voor landelijke politieke partijen, maar ook voor partijen met zetels in Provinciale Staten, gemeenteraden of besturen van waterschappen.

De huidige Wet financiering politieke partijen bestaat uit twee delen: een regeling voor **subsiëring** van politieke partijen en bepalingen over **andere inkomsten**. Het is belangrijk deze twee goed te onderscheiden. Principiële eisen die gesteld worden aan politieke partijen die willen meedoen in onze democratie zijn geen subsidievoorwaarden. Ze kunnen niet afgekocht worden door af te zien van subsidie. Een Wet op de politieke partijen, zoals de staatscommissie Remkes voorstelt, kan dat duidelijker maken.

De **huidige wet** eist van alle partijen die vertegenwoordigd zijn in de Eerste of de Tweede Kamer dat giften (bijdragen) vanaf € 1000 worden geregistreerd. Jaarlijks moeten partijen een financieel verslag indienen bij de minister van BZK. De herkomst van bijdragen van € 4500 moet daarin worden vermeld. Een overzicht wordt door de minister gepubliceerd. Deze verplichtingen gelden nu niet voor lokale, provinciale of waterschapspartijen. Wel moeten alle politieke partijen een giftenreglement hebben waarin ze duidelijk maken hoe ze omgaan met giften en de openbaarmaking daarvan. De wet beoogt het bevorderen van transparantie en het tegengaan van financiële beïnvloeding van politieke partijen en daarmee van het openbaar bestuur. In de praktijk functioneert de wet goed. De aangeleverde financiële gegevens bieden geen reden tot zorg. Er worden weinig grote bedragen geschonken.

¹ Oorspronkelijke uitgave 1748. De citaten komen uit de vertaling van Jeanne Holierhoek (Boom, 2006), respectievelijk p. 78, 62 en 63.

De adviescommissie meent dat een aantal **verbeteringen** mogelijk is. Niet wordt voorgesteld om giften aan een jaarlijks maximum te binden. Gezien de praktijk is daarvoor nu geen reden. Wel wordt voorgesteld de grens voor anonieme giften te verlagen tot € 2500. Giften uit het buitenland zouden moeten worden verboden, behalve die van Nederlandse kiesgerechtigden die in het buitenland wonen. Bij giften van rechtspersonen zouden de eigenaars en/of bestuurders moeten worden vermeld.

Een belangrijk wijzigingsvoorstel is dat de eisen die aan landelijke politieke partijen worden gesteld, ook zouden moeten gelden voor partijen die opereren op andere niveaus van het openbaar bestuur, behalve de verplichte accountantscontrole. Ook op lokaal, provinciaal en bij de waterschappen rechtvaardigt het publieke belang van politieke partijen regelgeving over transparantie.

In de huidige wet wordt de minister als **toezichthouder** aangewezen, die wordt geadviseerd door een Commissie toezicht financiën politieke partijen. Omdat noch de politieke partijen noch de leden van de toezichtcommissie op enigerlei wijze politieke beïnvloeding hebben ervaren, meent de adviescommissie dat verandering niet nodig is, ook omdat alternatieven, zoals toezicht door de Tweede Kamer of door de Kiesraad, ook op bezwaren stuiten.

De adviescommissie heeft naast de verplichten met het oog op transparantie van giften ook suggesties gedaan voor aanpassingen van de subsidieregeling voor politieke partijen in de Wet financiering politieke partijen. De meest ingrijpende aanbeveling betreft de **subsiëring van landelijke en sub-nationale politieke partijen**. Het electorale succes bij lokale verkiezingen zou een grond voor subsidie moeten worden, die niet alleen ten goede komt aan landelijke partijen, maar ook aan lokale partijen. Op provinciaal niveau zou – op bescheidener schaal – hetzelfde moeten gelden. De waterschappen, die een eigen financiële houding voeren, wordt geadviseerd deze lijn ook te volgen. Ook zouden sub-nationale partijen net als de landelijk een subsidiebedrag moeten krijgen op basis van hun ledenaantallen.

Met deze voorstellen wordt ook recht gedaan aan het publieke belang van lokale, provinciale en waterschapspartijen.